

KRYTERIA OCENIANIA Z GEOGRAFII

Gimnazjum nr 1 im. Królowej Jadwigi w Lubsku dla klas I-III

1. Cele przedmiotowego systemu oceniania:

- zebranie informacji niezbędnych nauczycielowi w nieustannym dostosowywaniu swoich działań dydaktycznych do zmieniających się warunków, potrzeb i możliwości rozwojowych ucznia.
- dostarczenie rodzicom bieżącej informacji o poziomie wiadomości i umiejętności ich dzieci.
- motywowanie uczniów do systematycznej i efektywnej pracy.
- pomaganie uczniowi w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju przez zwracanie uwagi na jego sukcesy i porażki.
- rozwijanie poczucia odpowiedzialności ucznia za jego osobiste postępy.

2. Środki dydaktyczne do pracy ucznia:

Każdy uczeń w poszczególnych klasach powinien posiadać następujący zestaw środków dydaktycznych do pracy indywidualnej:

- podręcznik
- zeszyt przedmiotowy
- atlas geograficzny
- przyrządy do wykonywania rysunków i pomiarów na mapie (ołówek, kolorowe kredki, cyrkiel, linijka, ekierka, kątomierz).

3. Wykaz obowiązujących podręczników:

KLASA I

- podręcznik: „Puls Ziemi 1” R. Malarz, Wyd. Nowa Era, **nr dopuszczenia 5/1/2009**

KLASA II

- podręcznik: „Puls Ziemi 2” B. Dobosik, A. Hibszer, J. Soja, Wyd. Nowa Era, **nr dopuszczenia 5/2/2010**

KLASA III

- podręcznik „Puls Ziemi 3” R. Malarz, Wyd. Nowa Era

4. Program nauczania

W klasach I - III realizowana jest nowa podstawa programowa. Korzystamy z programu nauczania „Puls Ziemi” autorstwa Ewy M. Tuz wydanego przez wydawnictwo Nowa Era.

5. Sposoby sprawdzania osiągnięć uczniów:

- sprawdzanie pisemne
- sprawdzanie ustne
- sprawdzanie w sytuacjach praktycznych
- obserwacja i ocena ucznia pracującego w grupie
- kontrola zeszytów przedmiotowych
- udział w konkursach

6. Skala ocen:

- celujący
- bardzo dobry
- dobry
- dostateczny
- dopuszczający
- niedostateczny.

7. Formy oceniania:

a) sprawdzanie pisemne:

- test (sprawdziany) – po każdym dziale nauczania – obowiązuje każdego ucznia,
- kartkówki (z 3 ostatnich lekcji),
- referaty (nieobowiązkowe),
- prace wykonywane na mapach konturowych,
- ocena prac domowych.

b) sprawdzanie ustne:

- ocena aktywnego uczestniczenia w lekcji,
- kontrola ustna przy mapie.

c) sprawdzanie w sytuacjach praktycznych (na bieżąco):

8. Udział w konkursach przedmiotowych:

- udział w konkursach przedmiotowych ocenia się w sposób szczególny, gdyż zakres wymagań jest tu znacznie większy.
- szczególne osiągnięcia ucznia w tym zakresie oceniane są celująco.

9. Propozycja skali ocen do gotowych testów z geografii zawartych w książce nauczyciela:

Punktacja:	Ocena:
100–95	celujący
94 – 86	bardzo dobry
85 – 75	dobry
74 – 50	dostateczny
49 – 30	dopuszczający
29 – 0	niedostateczny

10. Zasady ustalania oceny semestralnej i rocznej - "Waga" ocen:

- najistotniejsze są oceny z: testów sumujących, sprawdzianów, osiągnięć w konkursach,
- drugą grupę stanowią oceny z kartkówek i odpowiedzi ustnych, aktywności na lekcjach,
- grupę trzecią zadania domowe i praca w grupach.

11. Ogólne kryteria oceniania

Dopuszczający:

- przyswojenie przez ucznia treści koniecznych,
- uczeń z pomocą nauczyciela jest w stanie nadrobić braki w podstawowych umiejętnościach.

Dostateczny:

- uczeń opanował wiadomości podstawowe i z niewielką pomocą nauczyciela potrafi rozwiązywać podstawowe problemy.
- analizuje również podstawowe zależności, próbuje porównać, wnioskować i zajmować określone stanowisko.

Dobry:

- przyswojenie przez ucznia treści rozszerzające,
- uczeń stosuje właściwą terminologię przedmiotową,

- aktywnie uczestniczy w zajęciach, a także stosuje wiadomości w sytuacjach typowych według wzorów znanych z lekcji i podręcznika,
- rozwiązuje typowe problemy z wykorzystaniem poznanych metod,
- uczeń samodzielnie pracuje z podręcznikiem i materiałami źródłowymi.

Bardzo dobry:

- uczeń opanował treści dopełniające,
- potrafi samodzielnie interpretować zjawiska oraz bronić swoich poglądów.

Celujący:

- uczeń opanował treści wykraczające poza informacje zawarte w podręczniku,
- potrafi selekcjonować wiadomości i powodzeniem bierze udział w konkursach i olimpiadach przedmiotowych,
- pod okiem nauczyciela prowadzi własne prace badawcze.

Kontrakt „Nauczyciel - uczeń”

1. Obowiązkiem ucznia jest punktualne stawiennictwo na lekcji geografii.
2. Uczeń ma obowiązek do rzetelnego przygotowania się do lekcji geografii, co oznacza:
 - a) posiadanie zeszytu przedmiotowego oraz przyborów geometrycznych,
 - b) odrobienie zadania domowego,
 - c) przygotowanie się do odpowiedzi:
 - ustnej z materiału bieżącego,
 - ustnej z partii materiału z klas niższych, o powtórzenie której prosił nauczyciel,
 - d) przygotowanie do pracy pisemnej
 - kartkówki z bieżącego materiału,
 - sprawdzianu zapowiedzianego wcześniej i odnotowanego w dzienniku (zgodnie z WSO)- z zakresu wiadomości i umiejętności, który ma obejmować.
3. Uczeń ma prawo zgłosić brak przygotowania do lekcji wówczas, gdy:
 - a) nie wykonał zadania domowego (1 raz w semestrze),
 - b) nie przyniósł przyborów geometrycznych, zeszytu przedmiotowego lub w inny sposób nie jest przygotowany do zajęć (1 raz w semestrze).

Zgłoszenie powyższych faktów musi nastąpić na początku lekcji i zostaje odnotowane w dzienniku lekcyjnym. Ponadto uczeń ma obowiązek uzupełnić brakującą lub źle napisaną pracę domową na następną lekcję. Za nie odrobienie pracy domowej, bez zgłoszenia nauczycielowi, brak zeszytu przedmiotowego uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną. Punkt 3 umowy nie dotyczy sprawdzianów pisemnych i testów sumujących.

4. Prowadzenie zeszytu przedmiotowego jest obowiązkiem ucznia. Zeszyt powinien być estetyczny i czytelny oraz posiadać komplet notatek i zadań domowych.

KRYTERIA OCEN Z GEOGRAFII DLA KLAS I - III

Rozdział	Lp.	Temat	Kryteria ocen (+ kryteria na niższe oceny) – klasa I				
			dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
I. O B R A Z Z I E M I	1.	O czym będziesz się uczyć na lekcjach geografii?	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia źródła informacji geograficznej wyróżnia dyscypliny geografii wyjaśnia znaczenie terminu „geografia” 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym zajmuje się geografia fizyczna, społeczno-ekonomiczna i regionalna podaje wymiary Ziemi oraz główne cechy jej kształtu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między elipsoidą a geoidą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> zna imiona bądź nazwiska uczonych i ich dokonania w zakresie poznania kształtu i wymiarów Ziemi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia historię poznawania kształtu i wymiarów Ziemi
	2.	Współrzędne geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie lub na globusie równik, południk 0° oraz półkulę południową, północną, wschodnią i zachodnią 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne punktów i obszarów na mapie i globusie wymienia cechy południków i równoleżników wskazuje na globusie oraz mapie świata zwrotniki i koła podbiegunowe wyjaśnia terminy: „długość geograficzna”, „szerokość geograficzna” 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno-geograficzne punktów i obszarów na globusie oraz na mapie odszukuje obiekty na mapie na podstawie podanych współrzędnych geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza odległość (rozciągłość południkową) między dwoma punktami na mapie, korzystając z zależności 1° – 111,2 km stosuje ze zrozumieniem pojęcia: „długość geograficzna”, „szerokość geograficzna 	<ul style="list-style-type: none"> podaje wartość azymutu geograficznego podaje zasady działania oraz możliwości wykorzystania odbiornika GPS
	3.	Obraz Ziemi na mapie	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: „skala”, „siatka kartograficzna” wymienia rodzaje skal oraz podaje ich przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> podaje różnice między planem a mapą dokonuje podziału map ze względu na ich skalę oraz treść podaje różnice między siatką kartograficzną a geograficzną posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie skali mapy w przedstawianiu różnych informacji geograficznych na mapie przekształca postacie skali posługuje się w terenie planem miasta 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza skalę mapy, znając odległość rzeczywistą między obiektami przedstawionymi na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega generalizacja mapy oraz uzasadnia jej przydatność
	4.	Przedstawianie zjawisk na mapach	<ul style="list-style-type: none"> wymienia metody przedstawiania zjawisk na mapach wyjaśnia terminy: „wysokość względna”, „wysokość bezwzględna”, „poziomica” 	<ul style="list-style-type: none"> odczytuje z map informacje przedstawione za pomocą różnych metod kartograficznych, w tym odczytuje wysokość bezwzględną 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza wysokość względną wybranych punktów oraz charakteryzuje rzeźbę terenu na podstawie rysunku poziomicowego i mapy hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wybrane metody przedstawiania zjawisk na mapach stosuje ze zrozumieniem terminy: „wysokość względna”, „wysokość bezwzględna” 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sposoby przedstawiania rzeźby terenu na mapach
	5.	Praca z mapą	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i interpretuje treści map ogólnogeograficznych, tematycznych, turystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> dobiera odpowiednią mapę w celu uzyskania określonych informacji geograficznych identyfikuje położenie i charakteryzuje odpowiadające sobie obiekty geograficzne na fotografiach, zdjęciach lotniczych i 	<ul style="list-style-type: none"> posługuje się w terenie planem oraz mapą topograficzną, turystyczną i samochodową (m.in. orientuje mapę oraz identyfikuje obiekty geograficzne na mapie i w terenie) lokalizuje na mapach (również konturowych) najważniejsze obiekty 	<ul style="list-style-type: none"> projektuje i opisuje trasy podróży na podstawie map turystycznych, topograficznych i samochodowych 	<ul style="list-style-type: none"> przeprowadza prostą interpolację, np. wykreśla poziomicę

				<p>satelitarnych oraz mapach topograficznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • lokalizuje na mapach (również konturowych) kontynenty 	<p>geograficzne na świecie i w Polsce</p>		
II. Z I E M I A W E W S Z E C H Ś W I E C I E	6.	Tajemnice kosmosu	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy ciał niebieskich znajdujących się w Układzie Słonecznym 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy planet Układu Słonecznego, zaczynając od nazwy planety znajdującej się najbliżej Słońca 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i nazywa ciała niebieskie przedstawione na ilustracji 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrane ciała niebieskie: planety, planetoidy, gwiazdy, satelity, meteory i meteoryty 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę lotów kosmicznych w poznaniu wszechświata
	7.	Ziemia obiega Słońce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „ruch obiegowy Ziemi”, „równonoc wiosenna”, „równonoc jesienna”, „przesilenie zimowe”, „przesilenie letnie” • wymienia daty dni rozpoczynających pory roku 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje najważniejsze geograficzne następstwa ruchu obiegowego Ziemi • korzystając z danych liczbowych, porównuje planety Układu Słonecznego • podaje cechy ruchu obiegowego Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje daty przesileni i równonocy na podstawie ilustracji przedstawiających oświetlenie Ziemi w ciągu roku • podaje różnicę między teorią geocentryczną i heliocentryczną • przedstawia (wykorzystując również własne obserwacje) zmiany w oświetleniu Ziemi oraz w długości trwania dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych i porach roku 	<ul style="list-style-type: none"> • posługując się rysunkiem, wyjaśnia zjawiska zaćmienia Słońca i zaćmienia Księżyca • charakteryzuje strefy oświetlenia Ziemi • wyjaśnia przyczyny występowania dnia i nocy polarnej 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza wysokość Słońca nad widnokretem
	8.	„Karuzela” Ziemia	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „ruch obrotowy Ziemi”, „południe”, „północ”, „doba”, „górowanie Słońca”, „południk miejscowy”, „gnomon” 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje najważniejsze geograficzne następstwa ruchu obrotowego Ziemi • podaje kierunek i czas obrotu Ziemi dookoła własnej osi • podaje cechy ruchu obrotowego Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje dzienną wędrówkę Słońca po sklepieniu niebieskim, posługując się ilustracją lub planszą 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje dwa rodzaje prędkości Ziemi • omawia zastosowanie gnomonu • posługuje się ze zrozumieniem pojęciem „ruch obrotowy” 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia ruch obrotowy Ziemi, posługując się tellurium lub globusem
	9.	Czas	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „czas słoneczny”, „czas strefowy”, „czas urzędowy” 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego zostały wprowadzone strefy czasowe i międzynarodowa linia zmiany daty • wymienia rodzaje kalendarzy i podaje ich cechy 	<ul style="list-style-type: none"> • posługuje się mapą stref czasowych do określania różnicy czasu strefowego i słonecznego na Ziemi • oblicza kąt, o jaki obraca się Ziemia w określonym czasie 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza czas słoneczny i strefowy danego miejsca na podstawie jego położenia matematyczno-geograficznego • charakteryzuje czas słoneczny, strefowy, uniwersalny i urzędowy • stosuje ze zrozumieniem pojęcia: „czas słoneczny”, „czas strefowy”, „czas uniwersalny” i „czas urzędowy” 	<ul style="list-style-type: none"> • ustala, jaki dzień tygodnia nastąpi po przekroczeniu międzynarodowej linii zmiany daty
III.	10.	Skład i budowa	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „atmosfera” 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy warstw 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje poszczególne 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zjawisko inwersji 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ człowieka na

	atmosfery	„troposfera” • podaje skład chemiczny powietrza atmosferycznego	atmosfery, zaczynając od nazwy tej warstwy, która znajduje się najbliżej powierzchni Ziemi • omawia na podstawie schematu zmiany temperatury powietrza w poszczególnych warstwach atmosfery	warstwy atmosfery • oblicza zmiany temperatury powietrza wraz ze wzrostem lub spadkiem wysokości	temperatury powietrza	zmiany zachodzące w składzie powietrza atmosferycznego
11.	Temperatura powietrza	• wyjaśnia termin „izoterma” • podaje czynniki wpływające na temperaturę powietrza na Ziemi	• analizuje temperaturę powietrza w wybranych miejscach na podstawie map klimatycznych lub wykresu przebiegu temperatury powietrza	• oblicza średnią roczną amplitudę temperatury powietrza oraz średnią roczną temperaturę powietrza • sporządza wykres przedstawiający przebieg temperatury powietrza • omawia zależność temperatury powietrza od kąta padania promieni słonecznych	• wymienia czynniki klimatotwórcze oraz wyjaśnia na przykładach ich wpływ na zróżnicowanie temperatury powietrza na Ziemi	• charakteryzuje skale (Celsjusza, Fahrenheita i Kelvina), wykorzystywane do określania wartości temperatury powietrza
12.	Jak powstaje wiatr?	• wyjaśnia pojęcia: „ciśnienie atmosferyczne”, „niż baryczny”, „wyż baryczny”, „izobara” • wymienia przykłady wiatrów stałych i okresowo zmiennych oraz lokalnych, występujących na kuli ziemskiej	• wyjaśnia przyczynę powstawania wiatru	• sporządza schemat wyżu i niżu barycznego • wskazuje na mapie świata obszary występowania różnych rodzajów wiatrów	• charakteryzuje rodzaje wiatrów na podstawie ilustracji • stosuje ze zrozumieniem pojęcia: „niż baryczny”, „wyż baryczny”	• wyjaśnia, w jaki sposób powstają cyklony tropikalne, charakteryzuje je i podaje ich przykłady
13.	Pada deszcz	• wymienia rodzaje opadów i osadów atmosferycznych • wyjaśnia terminy: „wilgotność powietrza”, „wilgotność względna”, „resublimacja”	• analizuje występowanie opadów na kuli ziemskiej na podstawie mapy stref klimatycznych • podaje przykłady obszarów charakteryzujących się nadmiarem lub niedoborem opadów atmosferycznych • wymienia rodzaje opadów i osadów atmosferycznych ze względu na sposób powstania	• omawia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia opadów atmosferycznych na Ziemi • rozpoznaje przedstawione na ilustracji opady i osady atmosferyczne	• wyjaśnia na podstawie schematu procesy powstawania chmur, opadów i osadów atmosferycznych na kuli ziemskiej	• charakteryzuje rodzaje chmur, a także opadów i osadów atmosferycznych

	14. Pogoda i klimat	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „pogoda”, „klimat” • wymienia czynniki klimatotwórcze 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zróżnicowanie klimatyczne Ziemi na podstawie analizy map temperatury powietrza i opadów atmosferycznych oraz map stref klimatycznych na Ziemi • wymienia strefy klimatyczne na kuli ziemskiej i wskazuje ich zasięg na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje na przykładach związków między wysokością Słońca a temperaturą powietrza • podaje różnice między klimatem a pogodą • charakteryzuje wpływ czynników klimatotwórczych na klimat • charakteryzuje na podstawie wykresów lub danych liczbowych przebieg temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w ciągu roku w wybranych stacjach meteorologicznych, położonych w różnych strefach klimatycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje ze zrozumieniem terminy: „pogoda”, „klimat” • charakteryzuje klimat górski • podaje na podstawie map tematycznych zależności między strefami oświetlenia Ziemi a strefami klimatycznymi 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje strefy klimatyczne pod względem warunków sprzyjających działalności człowieka
IV. W O D Y Z I E M I	15. Obieg wody w przyrodzie. Oceany i morza	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy oceanów i wskazuje te oceany na mapie świata • podaje przykłady ruchów wody morskiej • wyjaśnia terminy: „kondensacja”, „parowanie”, „morze”, „zatoka”, „cieśnina” 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie schematu zasoby wodne Ziemi • wskazuje na mapie świata wybrane prądy morskie oraz wymienia ich nazwy • wymienia stany skupienia wody w przyrodzie i podaje przykłady ich występowania 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia obieg wody w przyrodzie na podstawie schematu • dostrzega i wyjaśnia związki między warunkami klimatycznymi a zasoleniem wody morskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje przyczyny i skutki ruchów wody morskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zjawisko El Nino
	16. Rzeki świata	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „rzeka główna”, „dopływ”, „zlewisko”, „dorzecze”, „dział wodny” • wskazuje na mapie świata najdłuższe rzeki 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin „przepływ” • zaznacza na ilustracji dorzecze, dział wodny i zlewisko • wymienia elementy dorzecza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje i podaje przykłady zasilania rzek • podaje przykłady gospodarczego wykorzystania rzek • analizuje wykresy długości rzek i ich przepływu 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związki między warunkami klimatycznymi, a rodzajem zasilania rzek • stosuje ze zrozumieniem pojęcia: „rzeka główna”, „dopływ”, „zlewisko”, „dorzecze”, „dział wodny” 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje powódzie i podaje ich przykłady
	17. Jeziora i bagna	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „jezioro”, „bagnó”, „wieloletnia zmarzlina 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia różne typy genetyczne jezior 	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa i wskazuje na mapie różne typy genetyczne jezior oraz obszary bagienne • podaje przykłady gospodarczego wykorzystania stawów i sztucznych zbiorników wodnych 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia warunki powstawania bagien 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje różne typy genetyczne jezior i podaje ich przykłady

	18.	Wody podziemne	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „wody podziemne”, „źródło”, „wody artezyjskie”, „gejzer” 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje wód podziemnych • analizuje budowę niecki artezyjskiej na podstawie ilustracji 	<p>podaje przykłady gospodarczego wykorzystania wód podziemnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie świata obszary występowania wód artezyjskich i gejzerów 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia procesy prowadzące do aktywności gejzeru • charakteryzuje wybrane rodzaje wód podziemnych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje niebezpieczeństwa związane z zanieczyszczeniem wód podziemnych
V. W N Ę T R Z E Z I E M I	19.	Budowa wnętrza Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia warstwy wnętrza Ziemi w kolejności od warstwy znajdującej się najgłębiej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia metody badania wnętrza Ziemi • podaje różnicę między litosferą a skorupą ziemską 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie schematu budowę wnętrza Ziemi • wyjaśnia termin „prądy konwekcyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje metody badania wnętrza Ziemi i podaje ich zastosowanie 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje warstwy wnętrza Ziemi • omawia zróżnicowanie temperatury wnętrza Ziemi
	20.	Wśród mineralów i skał	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy wybranych skał i mineralów • wyjaśnia terminy: „skała”, „minerał” 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnice między minerałem a skałą 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady gospodarczego wykorzystania skał • podaje przykłady mineralów skałotwórczych 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje skały i określa ich rodzaj 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrane skały i warunki ich powstawania
	21.	Dzieje Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • określa wiek Ziemi • wymienia nazwy er, zaczynając od najstarszej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Ziemi • podaje przykłady skamieniałości przewodnich 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia rolę skamieniałości przewodnich w odtwarzaniu dziejów Ziemi • przedstawia hipotezy wyginięcia dinozaurów 	<ul style="list-style-type: none"> • dostrzega zmiany w świecie organicznym w dziejach Ziemi • wymienia nazwy okresów geologicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia najważniejsze wydarzenia w poszczególnych erach dziejów Ziemi
	22.	Wulkanizm i trzęsienia ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia procesy wewnętrzne kształtujące rzeźbę powierzchni Ziemi • wyjaśnia terminy: „wulkan”, „ława”, „magma”, „hipocentrum”, „epicentrum”, „Ognisty Pierścień Pacyfiku” • wymienia produkty erupcji wulkanicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje główne cechy płytowej budowy litosfery • wskazuje na mapie świata obszary aktywne sejsmicznie • wymienia przykłady wulkanów i wskazuje je na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia skutki wulkanizmu i trzęsień ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki pomiędzy płytową budową litosfery a występowaniem zjawisk wulkanicznych i trzęsień ziemi • wymienia na podstawie schematu elementy budowy wulkanu 	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje ze zrozumieniem terminy: „hipocentrum”, „epicentrum”, „orogeneza”
	23.	Jak powstały góry?	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy orogenezy i rodzaje gór • wyjaśnia terminy: „ruchy górotwórcze”, „góry fałdowe”, „góry zrębowe” • wymienia nazwy wielkich form ukształtowania powierzchni Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie świata przykłady gór fałdowych, wulkanicznych i zrębowych 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia różnice między górami fałdowymi a zrębowymi • określa na podstawie danych statystycznych ukształtowanie powierzchni kontynentów 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wielkie formy ukształtowania powierzchni Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie schematów mechanizm powstawania gór fałdowych i zrębowych

24.	Niszczenie skał	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „wietrzenie”, „erozja” • wymienia rodzaje wietrzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia procesy zewnętrzne kształtujące rzeźbę powierzchni Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rodzaje wietrzenia i formy terenu powstałe w jego wyniku 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje na ilustracjach formy terenu powstałe w wyniku wietrzenia • posługuje się ze zrozumieniem pojęciami: „wietrzenie”, „erozja” 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrane rodzaje ruchów masowych 				
		25.	Procesy krasowe	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „krasowienie”, „erozja” • podaje rodzaje skał, które ulegają krasowieniu 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady form krasowych występujących na powierzchni i w głębi Ziemi • wskazuje na mapie regiony, w których występują zjawiska krasowe 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie ilustracji budowę jaskini oraz występujące w niej formy krasowe 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia procesy krasowe i wyjaśnia, w jaki sposób powstają formy krasowe • posługuje się ze zrozumieniem terminami: „krasowienie”, „erozja” • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działania procesów krasowych 	<ul style="list-style-type: none"> • zapisuje reakcję chemiczną rozpuszczania skały wapiennej 		
				26.	Praca rzeki	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje ujść rzecznych • wyjaśnia terminy: „erozja wgłębna”, „erozja boczna”, „akumulacja” 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie świata przykłady rzek posiadających ujście deltowe lub lejkwate • podaje przykłady form erozji i akumulacji rzecznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia proces powstawania meandrów • omawia warunki sprzyjające powstawaniu delt oraz ujść lejkwatych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rzeźbotwórczą rolę rzeki w jej górnym, środkowym i dolnym odcinku • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby terenu powstałe w wyniku działalności rzeki 	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje ze zrozumieniem pojęcia „spadek rzeki” oraz oblicza średni spadek rzeki
						27.	Lodowce i lądolody	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie: „granica wiecznego śniegu” • wskazuje na mapie świata obszary występowania lądolodów 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnice między lodowcem górnym a lądolodem • dostrzega związek między warunkami klimatycznymi a występowaniem lodowców górskich i lądolodów na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i podpisuje na schemacie formy polodowcowe • wymienia przykłady form powstałych w wyniku działalności lodowców górskich i lądolodów
28.	Działalność wiatru	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „korazja”, „niecka deflacyjna”, „wydma paraboliczna”, „barchan”, „grzyb skalny” 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie wybrane pustynie • wymienia rodzaje pustyń ze wzg. na budowę i położenie 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady form powstałych na skutek erozyjnej i akumulacyjnej działalności wiatru • wskazuje różnice między barchanem i wydumą paraboliczną 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rzeźbotwórczą rolę wiatru • określa genezę wybranych pustyń • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działalności wiatru 			<ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ szaty roślinnej na rzeźbotwórczą działalność wiatru • wskazuje na mapie świata obszary zagrożone pustynnieniem 		

	29.	Praca morza	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin „abrazja” • podaje przykłady form powstałych w wyniku rzeźbotwórczej działalności morza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze typy wybrzeży morskich • wskazuje na mapie świata typy wybrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie ilustracji proces powstawania klifu i mierzei 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę poszczególnych typów wybrzeży morskich • rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby terenu powstałe w wyniku działalności morza 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: „rewa”, „wał burzowy”, „ripplemarki
VII. T A J E M N I C A	30.	Gleba. Sfera życia	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: „gleba”, „żyzność gleby” • wymienia czynniki glebotwórcze 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze rodzaje gleb strefowych i astrefowych na Ziemi • wskazuje i nazywa poziomy glebowe na profilu glebowym 	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa główne strefy roślinne na kuli ziemskiej i wskazuje je na mapie świata 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje poziomy glebowe • charakteryzuje poszczególne strefy roślinne występujące na Ziemi • wykazuje wpływ klimatu na zróżnicowanie roślinności i gleb na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania glebami

Rozdział	Lp.	Temat	Kryteria ocen (+ kryteria na niższe oceny) – klasa II				
			dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
I. Afryka	1.	Po obu stronach równika – środowisko przyrodnicze Afryki	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje Afrykę na mapie świata wymienia nazwy stref klimatyczno-roślinno-glebowych Afryki wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Afryki wybrane elementy linii brzegowej, krainy geograficzne, rzeki i jeziora oraz podaje ich nazwy 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „pustynnienie” określa położenie geograficzne Afryki podaje cechy linii brzegowej Afryki wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Afryki przyporządkowuje strefom klimatycznym Afryki odpowiednie formacje roślinne i typy gleb opisuje występowanie wód powierzchniowych w Afryce opisuje sposoby gospodarowania w strefie Sahelu 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno-geograficzne Afryki określa cechy ukształtowania powierzchni Afryki omawia wpływ wybranych czynników klimatotwórczych na klimat Afryki wyjaśnia występowanie stref klimatyczno-roślinno-glebowych charakteryzuje klimat, formacje roślinne oraz gleby w poszczególnych strefach klimatyczno-roślinno-glebowych Afryki oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Afryki 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje linię brzegową Afryki z linią brzegową innych kontynentów wykazuje na przykładzie strefy Sahelu związek pomiędzy formami gospodarowania człowieka a zasobami wodnymi wyjaśnia mechanizm powstawania systemu rowów tektonicznych w Afryce 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny symetrycznego układu stref klimatyczno-roślinno-glebowych w Afryce zasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania w środowisku charakteryzującym się poważnymi niedoborami słodkiej wody proponuje działania mające na celu zahamowanie procesu pustynnienia w strefie Sahelu
	2.	Problemy mieszkańców Afryki	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” podaje liczbę ludności Afryki wymienia nazwy odmian ludzkich zamieszkujących Afrykę wymienia przyczyny ubóstwa państw Afryki wymienia nazwy najgęściej i najstąbiej zaludnionych obszarów w Afryce wymienia problemy mieszkańców Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów „eksplozja demograficzna”, „przyrost naturalny”, „współczynnik przyrostu naturalnego”, „produkt krajowy brutto (PKB)”, „wskaźnik rozwoju społecznego (HDI)” omawia zróżnicowanie ludności Afryki opisuje zmiany liczby ludności w Afryce omawia przyczyny eksplozji demograficznej w Afryce opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludności w Afryce opisuje problemy mieszkańców Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje przyczyny ubóstwa społeczeństwa Afryki omawia wartość HDI w wybranych krajach na podstawie mapy tematycznej ocenia wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności wymienia przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych trwających w Afryce oblicza współczynnik przyrostu naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny i skutki wysokiego przyrostu naturalnego w Afryce analizuje przyczyny i skutki głodu w Afryce analizuje przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych trwających w Afryce określa związki pomiędzy problemami wyżywienia, występowaniem chorób a poziomem życia w krajach Afryki położonych na południe od Sahary 	<ul style="list-style-type: none"> zasadnia twierdzenie, że Afryka jest najbiedniejszym kontynentem świata proponuje działania mające na celu ograniczenie problemów mieszkańców Afryki (głodu, konfliktów zbrojnych, niedostatku wody pitnej, AIDS)
	3.	Najlepiej rozwinięte gospodarczo państwa Afryki	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje Egipt i RPA na mapie świata, podaje nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Egiptu i RPA wymienia nazwy obszarów gęsto zaludnionych w Egipcie wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Egipcie i w RPA wymienia najważniejsze cechy gospodarki RPA wyjaśnia znaczenie Kanału Sueskiego 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje położenie geograficzne oraz środowisko przyrodnicze Egiptu i RPA analizuje gęstość zaludnienia i współczynnik przyrostu naturalnego w Egipcie omawia czynniki decydujące o rozmieszczeniu ludności w RPA opisuje warunki sprzyjające rozwojowi gospodarki w Egipcie opisuje wybrane atrakcje turystyczne Egiptu przedstawia pozytywne i negatywne skutki budowy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje, na podstawie mapy gospodarczej, czynniki warunkujące rozmieszczenie obszarów koncentracji przemysłu i rolnictwa w Egipcie i RPA wykazuje znaczenie turystyki dla gospodarki Egiptu analizuje zmiany w środowisku przyrodniczym Doliny Nilu po wybudowaniu zapory i zbiornika pod Asuanem analizuje udział i miejsce RPA w światowym wydobyciu surowców mineralnych wykazuje rolę surowców mineralnych w kształtowaniu gospodarki RPA 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a rozwojem gospodarki Egiptu i RPA analizuje dane statystyczne dotyczące struktury eksportu RPA i formułuje wnioski wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności w Egipcie i RPA 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje, że Egipt jest jednym z najdynamiczniej rozwijających się państw Afryki wykazuje korzyści wynikające ze strategicznego położenia Egiptu wykazuje, że RPA jest najbogatszym krajem Afryki

		Wschodu	<p>„Bliski Wschód”</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej państwa należące do regionu Bliskiego Wschodu wymienia cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki Bliskiego Wschodu wymienia nazwy państw, na których obszarze znajdują się najbogatsze złoża ropy naftowej wyjaśnia znaczenie terminu „OPEC” opisuje cechy kultury islamskiej 	<p>geograficzne Bliskiego Wschodu</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie ogólnogeograficznej państwa Bliskiego Wschodu i ich stolice oraz podaje ich nazwy opisuje warunki naturalne Bliskiego Wschodu charakteryzuje zasoby ropy naftowej na Bliskim Wschodzie charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod kątem kierunków i poziomu rozwoju gospodarczego przedstawia działania państw Bliskiego Wschodu mające na celu uniezależnienie się od wydobycia ropy naftowej charakteryzuje gospodarkę krajów Bliskiego Wschodu, w których nie wydobywa się ropy naftowej wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów na Bliskim Wschodzie objętych konfliktami zbrojnymi 	<p>przyrodnicze Bliskiego Wschodu niekorzystne dla działalności gospodarczej człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje rozmieszczenie, zasoby i wydobycie ropy naftowej na Bliskim Wschodzie na podstawie map tematycznych i danych statystycznych analizuje udział państw Bliskiego Wschodu w światowym wydobyciu ropy naftowej i formułuje wnioski analizuje wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w wybranych krajach Bliskiego Wschodu i formułuje wnioski charakteryzuje Bliski Wschód pod kątem cech kulturowych, zasobów ropy naftowej i poziomu rozwoju gospodarczego 	<p>gospodarcze i społeczne wynikające z eksportu ropy naftowej oraz produktów powstałych w wyniku jej przetworzenia</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje wydobycie ropy naftowej z wartością PKB na jednego mieszkańca w poszczególnych krajach Bliskiego Wschodu opisuje wpływ religii na gospodarkę krajów Bliskiego Wschodu i życie muzułmanów analizuje skutki konfliktów na Bliskim Wschodzie porównuje poziom życia mieszkańców poszczególnych krajów Bliskiego Wschodu 	<p>na Bliskim Wschodzie mają wpływ na globalną gospodarkę</p>
Europa	16.	Środowisko przyrodnicze Starego Kontynentu	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Europę wskazuje na mapie wybrane elementy linii brzegowej Europy i wymienia ich nazwy wskazuje na mapie wybrane niziny, wyżyny i góry Europy oraz wymienia ich nazwy wymienia cechy ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy wskazuje na mapie wybrane europejskie rzeki i jeziora oraz wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej charakteryzuje linię brzegową Europy na podstawie mapy porównuje średnią wysokość Europy ze średnią wysokością innych kontynentów wykazuje typowo nizinny charakter ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy przedstawia czynniki geograficzne wpływające na klimat Europy opisuje klimat Europy na podstawie mapy wyjaśnia znaczenie terminu „kontynentalizm klimatu” charakteryzuje wybrane strefy roślinne Europy opisuje rozmieszczenie wód powierzchniowych w Europie na podstawie mapy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne i granice Europy z innymi kontynentami na mapie ogólnogeograficznej świata porównuje linię brzegową Europy z linią brzegową innych kontynentów porównuje ukształtowanie powierzchni Europy z ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów wyjaśnia wpływ zlodowaceń na rzeźbę powierzchni Europy wyjaśnia zależności między typem klimatu a występowaniem formacji roślinnych wyjaśnia wpływ działalności rzek na rzeźbę powierzchni Europy wyjaśnia genezę wybranych europejskich jezior 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Europy przedstawia genezę powstawania gór w Europie wykazuje wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Europy wykazuje związki między budową geologiczną a ukształtowaniem pionowym Europy 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje następstwa południkowej i równoleżnikowej rozciągłości Europy
	17.	Europa – kontynent nowych państw	<ul style="list-style-type: none"> omawia przemiany polityczne w Europie po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian na mapie politycznej Europy po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia terytoria zależne wybranych krajów wyjaśnia znaczenie terminu 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie procesów integracyjnych zachodzących w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny rozpadu ZSRR i Jugosławii

Wymagania edukacyjne „Puls Ziemi 3”

Ziałogram	Lp.	Temat lekcji	Kryteria oceniania klasa III				
			dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
położenie oraz odowiozyrodzycze polski	1.	Położenie i granice Polski	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje Polskę na ogólnogeograficznej mapie Europy wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską i wskazuje te państwa na mapie ogólnogeograficznej wymienia cechy położenia Polski wymienia zalety położenia Polski wymienia korzyści wynikające z nadmorskiego położenia Polski 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map położenie Polski na świecie i w Europie wymienia nazwy skrajnych punktów Polski i wskazuje je na mapie opisuje przebieg granicy lądowej Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej opisuje granicę morską na mapie ogólnogeograficznej 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie fizycznogeograficzne, polityczne i matematyczne Polski korzystając z mapy Polski, mapy Europy i mapy świata opisuje położenie własnego regionu na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski opisuje wody wewnętrzne, morze terytorialne oraz wyłączną strefę ekonomiczną na podstawie schematu i mapy ogólnogeograficznej Polski opisuje granice Polski na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski i danych statystycznych 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależności między miejscowym czasem słonecznym a czasem strefowym i urzędowym w Polsce na podstawie mapy stref czasowych określa położenie matematyczne Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej oblicza różnice czasu słonecznego między skrajnymi punktami Polski 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ocenia położenie Polski w Europie i na świecie wykazuje korzyści wynikające z położenia Polski

2.	Budowa geologiczna Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy głównych jednostek tektonicznych Polski i wskazuje je na mapie geologicznej wymienia nazwy er, w których wystąpiły ruchy górotwórcze wymienia nazwy górotworów kaledońskich, hercyńskich i alpejskich oraz wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia geologiczne na terenie Polski opisuje proces powstania węgla kamiennego 	<ul style="list-style-type: none"> przyporządkowuje nazwy pasm górskich do nazw orogenez, w których te góry powstawały rozpoznaje rodzaje węgla i charakteryzuje warunki, w których powstawał węgiel kamienny 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje główne jednostki tektoniczne Polski wykazuje związki między budową geologiczną a dziejami geologicznymi 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje uwarunkowania powstawania gór w Polsce
3.	Zlodowacenia na obszarze Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy zlodowaceń i wskazuje ich zasięg na mapie Polski rozpoznaje górskie formy polodowcowe na schematach 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje formy polodowcowe na schematach i wskazuje obszary ich występowania na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> omawia uwarunkowania zlodowaceń w Polsce opisuje warunki powstania form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę form polodowcowych 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i porównuje cechy krajobrazu peryglacjalnego i młodoglacjalnego
4.	Ukształtowanie powierzchni	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki wewnętrzne i zewnętrzne wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski wymienia cechy rzeźby powierzchni Polski wymienia nazwy punktów najwyższej i najniższej położonych w Polsce i wskazuje te punkty na mapie rozdziela przedstawione na ilustracjach formy rzeźby terenu 	<ul style="list-style-type: none"> omawia cechy rzeźby powierzchni Polski na podstawie mapy hipsometrycznej Polski wymienia nazwy pasów ukształtowania powierzchni i wskazuje je na mapie Polski charakteryzuje poszczególne pasy ukształtowania powierzchni w Polsce odczytuje na mapie hipsometrycznej wysokości względne i bezwzględne wymienia nazwy regionów geograficznych w poszczególnych pasach ukształtowania powierzchni i wskazuje te regiony na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie krzywej hipsograficznej udział nizin, wyżyn i gór w powierzchni Polski charakteryzuje na podstawie mapy hipsometrycznej cechy rzeźby powierzchni Polski oblicza różnice wysokości bezwzględnej, korzystając z mapy hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje pasowość ukształtowania powierzchni Polski wyjaśnia wpływ przeszłości geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski wyjaśnia wpływ współczesnych procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Polski wykazuje zależności pomiędzy współczesną rzeźbą Polski a wybranymi wydarzeniami geologicznymi 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje cechy oraz genezę rzeźby terenu poszczególnych pasów ukształtowania powierzchni Polski
5.	Skąły i surowce mineralne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy skał występujących w Polsce klasyfikuje surowce mineralne ze względu na ich gospodarcze wykorzystanie wymienia przykłady wykorzystania surowców mineralnych i skał w różnych dziedzinach życia człowieka wymienia nazwy skał i surowców mineralnych występujących w regionie swojego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na podstawie fotografii lub okazów główne rodzaje skał występujących w regionie i w Polsce wskazuje na mapie Polski obszary występowania surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie skał powierzchniowych opisuje na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie surowców mineralnych klasyfikuje skały występujące w Polsce ze względu na ich pochodzenie wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje i ocenia na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce analizuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem surowców mineralnych
6.	Klimat Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia geograficzne czynniki wpływające na klimat Polski wymienia nazwy mas powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> odczytuje na mapach klimatycznych Polski przestrzenny rozkład 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między geograficznymi czynnikami kształtującymi klimat a cechami 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje klimat Polski z klimatem innych krajów Europy

		<ul style="list-style-type: none"> napływających nad Polskę • odczytuje informacje przedstawione na klimatogramach • wymienia nazwy termicznych pór roku w Polsce • wymienia nazwy wiatrów lokalnych i miejsce ich występowania 	<ul style="list-style-type: none"> temperatury powietrza i opadów atmosferycznych • opisuje cechy klimatu Polski oraz swojego regionu • opisuje cechy klimatu przejściowego • odczytuje z mapy długość okresu wegetacyjnego • kreśli klimatogramy na podstawie danych liczbowych 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje przebieg izoterm lipca i stycznia na mapach klimatycznych Polski • opisuje pogodę kształtowaną przez poszczególne masy powietrza napływające nad Polskę • wyjaśnia występowanie w Polsce termicznych pór roku • wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru halnego w górach i bryzy morskiej nad Bałtykiem • opisuje zagrożenia wynikające ze zmian klimatu w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> klimatu Polski • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce • wykazuje wpływ mas powietrza napływających nad obszar Polski na kształtowanie się pogody • wykazuje przejściowość klimatyczną Polski • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania przestrzennego długości okresu wegetacyjnego 	
7.	Wody powierzchniowe i podziemne Polski	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje wody występujące w Polsce • wymienia nazwy głównych rzek oraz ich dopływów i opisuje ich rozmieszczenie na ogólnogeograficznej mapie Polski • wymienia nazwy wód występujących we własnym regionie • porównuje powierzchnie i głębokości wybranych jezior • klasyfikuje wody podziemne • opisuje gospodarcze wykorzystanie wód podziemnych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rozmieszczenie kanałów na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wymienia nazwy głównych kanałów i wskazuje te kanały na mapie Polski • wymienia nazwy wybranych jezior i wskazuje te jeziora na mapie Polski • wyróżnia typy genetyczne jezior Polski • opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji i wykorzystanie gospodarcze wód podziemnych • opisuje wody powierzchniowe swojego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje cechy sieci rzecznej w Polsce • opisuje genezę mis jeziornych występujących w Polsce • opisuje funkcje sztucznych jezior zaporowych • wyjaśnia znaczenie gospodarcze wód powierzchniowych • wykazuje znaczenie wód leczniczych • przedstawia sposoby wykorzystania wód podziemnych • opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji i wykorzystanie wód mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje asymetrię dorzecza Wisły i Odry i wyjaśnia przyczyny jej powstania • wykazuje znaczenie gospodarcze kanałów • ocenia stopień i sposoby wykorzystania wód powierzchniowych i podziemnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między budową geologiczną, rzeźbą powierzchni, klimatem i stosunkami wodnymi w Polsce
8.	Morze Bałtyckie	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy największych zatok, wysp, cieśnin oraz głębi Morza Bałtyckiego i wskazuje je na mapie • wymienia na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy geograficzne Morza Bałtyckiego • przedstawia właściwości fizyczne wód Bałtyku • omawia znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy położenie Morza Bałtyckiego • omawia główne cechy położenia Morza Bałtyckiego • opisuje rozmieszczenie największych jego zatok, wysp, cieśnin oraz głębi na podstawie mapy ogólnogeograficznej • przedstawia główne cechy środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego • wymienia przyczyny zanieczyszczenia Bałtyku 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia genezę Morza Bałtyckiego • omawia cechy fizyczne wód Morza Bałtyckiego • wyjaśnia przyczyny degradacji wód Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zróżnicowanie zasolenia i temperatury wody Bałtyku • wykazuje znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposoby ochrony wód Bałtyku
9.	Gleby w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki glebotwórcze • klasyfikuje gleby w Polsce • wymienia nazwy gleb występujących we własnym 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje za pomocą mapy gleb rozmieszczenie głównych typów genetycznych gleb w Polsce • rozróżnia typy gleb ze względu 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje typy genetyczne gleb występujących w Polsce • opisuje cechy gleb występujących w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny degradacji gleb i wymienia sposoby jej zapobiegania • ocenia wartość użytkową gleb 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje profile glebowe

			regionie • wyjaśnia znaczenie gospodarcze gleb	na ich żyzność • opisuje gleby w regionie zamieszkania		w Polsce	
	10.	Roślinność i świat zwierzęcy	• wymienia nazwy formacji roślinnych występujących w Polsce • rozpoznaje typy zbiorowisk roślinnych w Polsce • rozpoznaje wybrane gatunki roślin i zwierząt przedstawione na fotografiach	• określa na podstawie diagramu skład gatunkowy lasów w Polsce • opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie kompleksów leśnych w Polsce • opisuje funkcje lasów w Polsce • opisuje świat roślin i zwierząt w Polsce i swoim regionie	• wyjaśnia zależności między klimatem a szatą roślinną • opisuje zasięg lasów na terenie Polski na podstawie mapy tematycznej • porównuje zbiorowiska leśne na obszarach nizinnych i w górach • charakteryzuje na podstawie schematu typy zbiorowisk leśnych w zależności od podłoża	• ocenia lesistość Polski na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych	• wykazuje zależności między składem gatunkowym lasów a warunkami klimatycznymi i glebowymi
obszar, dność urbani zacja Polsce	11.	Od gminy po województwo	• wyjaśnia znaczenie terminów: „powiat grodzki”, „powiat ziemski”, „gmina”, „województwo”, „prezydent”, „burmistrz”, „starosta”, „wójt” • wymienia nazwy województw oraz ich stolice i wskazuje je na mapie administracyjnej Polski	• opisuje podział administracyjny Polski • wymienia zadania poszczególnych szczebli administracji samorządowej	• wyjaśnia trójstopniowy podział władz administracyjnych	• opisuje kompetencje poszczególnych szczebli administracji samorządowej	• analizuje znaczenie podziału administracyjnego
	12.	Ilu nas jest?	• wyjaśnia znaczenie terminów: „demografia”, „przyrost naturalny”, „przyrost rzeczywisty”, „średnia długość życia”, „struktura wiekowa społeczeństwa” • wymienia czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce • wymienia nazwy regionów o dodatnim i ujemnym przyroście naturalnym w Polsce • wymienia czynniki wpływające na niską wartość przyrostu naturalnego w Polsce	• opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności Polski po 1946 roku • opisuje czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce • porównuje na podstawie danych liczbowych długość życia w Polsce z długością życia w innych krajach • opisuje strukturę płci i wieku na podstawie danych statystycznych oraz piramidy płci i wieku ludności Polski • odczytuje z różnych źródeł informacji (m.in. rocznika statystycznego) dane dotyczące: liczby ludności Polski, urodzeń, zgonów, przyrostu naturalnego	• wykazuje zmiany przyrostu naturalnego w Polsce od zakończenia II wojny światowej do dziś na podstawie danych statystycznych • wykazuje przyczyny i skutki spadku przyrostu naturalnego w ostatnich latach • porównuje na podstawie danych statystycznych współczynnik przyrostu naturalnego w miastach i wsiach Polski • analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski	• analizuje skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Polsce • analizuje okresy wyżu i niżu demograficznego w Polsce oraz formułuje wnioski • oblicza współczynniki przyrostu naturalnego i rzeczywistego w Polsce	• prognozuje zmiany liczby ludności w Polsce
	13.	Rozmieszczenie ludności w Polsce	• wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” • wymienia nazwy obszarów o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia i wskazuje te obszary na mapie Polski • omawia średnią gęstość zaludnienia w swoim regionie • wymienia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce	• omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce • charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie	• porównuje gęstość zaludnienia w swoim regionie z gęstością zaludnienia innych regionów Polski • porównuje czynniki decydujące o rozwoju osadnictwa dawniej i współcześnie	• charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice, uwzględniając czynniki przyrodnicze, historyczne i społeczno-ekonomiczne • ocenia atrakcje i bariery	• analizuje przyczyny i skutki dużej lub małej gęstości zaludnienia w wybranym regionie Polski

14.	Wewnętrzne i zagraniczne migracje Polaków	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „migracja” • wyjaśnia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • opisuje przyczyny migracji poszczególnych grup ludności w Polsce • wymienia przyczyny rozwoju terenów podmiejskich • wymienia przyczyny migracji zagranicznych Polaków • wymienia nazwy krajów, do których migrują Polacy i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • opisuje główne kierunki migracji Polaków po II wojnie światowej • odczytuje z danych statystycznych wielkość migracji z Polski i do Polski • opisuje dawne i współczesne kierunki migracji wewnętrznych w Polsce • wyjaśnia przyczyny wzrostu przyrostu rzeczywistego w Polsce w ostatnich latach 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje skutki migracji z Polski i do Polski • opisuje wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby ludności Polski • omawia przyczyny ujemnego salda migracji ze wsi do miast w Polsce • omawia przyczyny ujemnego salda migracji zewnętrznych w Polsce • wyjaśnia przyczyny głównych kierunków współczesnych migracji zewnętrznych Polaków 	osadnicze w Polsce <ul style="list-style-type: none"> • oblicza saldo migracji w Polsce • opisuje skutki migracji zewnętrznych z punktu widzenia interesów Polski • ocenia wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby i rozmieszczenie ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza przyrost rzeczywisty ludności Polski
15.	Struktura narodowościowa i wyznaniowa w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „naród”, „państwo wielonarodowościowe”, „państwo jednolite narodowościowo”, „mniejszość narodowa”, „mniejszość etniczna”, „społeczność etniczna” • wymienia nazwy mniejszości narodowych zamieszkujących Polskę • wymienia nazwy mniejszości etnicznych i opisuje ich rozmieszczenie na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego Polska jest krajem niemal jednolitym narodowościowo • wymienia nazwy regionów zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe i wskazuje je na mapie Polski • opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę wyznaniową ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyszukuje informacje o dorobku kulturowym wybranych mniejszości etnicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zróżnicowanie struktury narodowościowej Polski przed II wojną światową i obecnie • analizuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce • opisuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne wybranych regionów Polski • charakteryzuje dorobek kulturowy, gospodarczy i naukowy wybranych grup etnicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia konteksty wielokulturowości w Polsce
16.	Struktura zatrudnienia	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy województw o najwyższym zatrudnieniu w usługach oraz wskazuje je na mapie Polski • wymienia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce • wyjaśnia przyczyny emigracji zarobkowej Polaków • wymienia główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce • omawia strukturę zatrudnienia w wybranych województwach • opisuje główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w zamieszkiwanym regionie • opisuje zróżnicowanie stopy bezrobocia w wybranych województwach i porównuje je ze swoim województwem 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności • wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i we własnym regionie • wyjaśnia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce oraz migracji zarobkowej wybranych grup zawodowych • analizuje stopę bezrobocia w wybranych województwach oraz swoim regionie i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia w latach 1930–2008 w Polsce • porównuje strukturę zatrudnienia w swoim województwie oraz innych województwach i formułuje wnioski • omawia przyczyny zróżnicowania struktury zatrudnienia w wybranych województwach Polski • ocenia stopę bezrobocia w swoim województwie 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza stopę bezrobocia w Polsce • prognozuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce
17.	Urbanizacja w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy miast polskich • wymienia czynniki, które miały wpływ na intensywność urbanizacji w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje procesy urbanizacyjne w Polsce na podstawie danych statystycznych • omawia na podstawie danych 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wskaźnik urbanizacji zamieszkiwanego województwa ze wskaźnikiem urbanizacji w wybranym województwie 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ migracji ludności ze wsi do miast na proces urbanizacji • porównuje wskaźnik urbanizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza wskaźnik urbanizacji wybranych obszarów Polski i interpretuje go

			<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje z danych statystycznych wskaźniki urbanizacji dla wybranych województw • wymienia nazwy obszarów najbardziej zurbanizowanych w Polsce i wskazuje te obszary na mapie Polski • opisuje miasta Polski według grup wielkościowych • rozróżnia typy aglomeracji w Polsce • wymienia nazwy aglomeracji miejskich i wskazuje je na mapie Polski 	<p>statystycznych wskaźnik urbanizacji w Polsce w latach 1950–2008</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny rozwoju wielkich miast w Polsce • opisuje funkcje miast Polski na wybranych przykładach • porównuje rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz zamieszkiwanym regionie • wyjaśnia różnicę między miastem a wsią 	<p>i formułuje wnioski</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje przyczyny zróżnicowania urbanizacji w wybranych regionach Polski • wykazuje różnice między aglomeracją monocentryczną a aglomeracją policentryczną • omawia problemy mieszkańców dużych miast 	<p>w Polsce oraz innych krajach i wymienia przyczyny jego zróżnicowania</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje i ocenia na podstawie mapy ogólnogeograficznej rozmieszczenie dużych miast w Polsce i zamieszkiwanym regionie 	
rolnictwo w Polsce	18.	Czynniki rozwoju rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura użytkowania ziemi”, „użytki rolne”, „grunty orne” • wymienia nazwy obszarów o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych rozwoju rolnictwa i wskazuje te obszary na mapie Polski • wymienia czynniki ograniczające rozwój rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • przedstawia warunki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa • wyróżnia na podstawie danych statystycznych główne cechy struktury użytkowania ziemi oraz wielkości i własności gospodarstw rolnych w Polsce • opisuje na podstawie danych statystycznych poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce • wyjaśnia wpływ polityki rolnej państwa na poziom rolnictwa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania wielkości gospodarstw rolnych • przedstawia skutki rozdrobnienia gospodarstw rolnych w Polsce • ukazuje zmiany w polskim rolnictwie po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • ocenia warunki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • ocenia strukturę użytkowania ziemi w Polsce i porównuje ją ze strukturą w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje warunki rozwoju rolnictwa w Polsce z warunkami w województwie, w którym mieszka, i formułuje wnioski
	19.	Produkcja roślinna	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura upraw”, „plony”, „zbiory”, „areał” • wymienia nazwy głównych roślin uprawnych w Polsce • wymienia czynniki warunkujące rozmieszczenie upraw w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia strukturę powierzchni zasiewów w Polsce na podstawie danych statystycznych • wyróżnia główne cechy struktury zasiewów w Polsce na podstawie analizy map, wykresów, danych liczbowych • omawia na podstawie map tematycznych rozmieszczenie wybranych roślin uprawnych w Polsce • wymienia nazwy obszarów upraw wybranych roślin i wskazuje je na mapie tematycznej Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia główne cechy struktury użytkowania ziemi w Polsce na podstawie analizy map, wykresów, danych liczbowych • wyjaśnia znaczenie produkcji roślinnej w wyżywieniu ludności kraju • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu wybranych upraw (pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych) w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związek między żyznością gleb a rodzajem upraw • uzasadnia zróżnicowanie natężenia upraw roślin w wybranych rejonach 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje plony i zbiory wybranych roślin w Polsce i innych krajach na podstawie danych statystycznych oraz formułuje wnioski

	20.	Hodowla zwierząt w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „hodowla zwierząt”, „pogłowie”, „obsada” • wymienia cele hodowli zwierząt w Polsce • opisuje główne kierunki produkcji zwierzęcej w Polsce • omawia cele hodowli zwierząt w Polsce • wskazuje przyczyny spadku pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia główne cechy struktury hodowli w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych • opisuje pogłowie bydła i trzody chlewnej w Polsce w wybranych latach • omawia znaczenie hodowli drobiu, koni i owiec w Polsce • wymienia nazwy obszarów hodowli wybranych zwierząt w Polsce i wskazuje te obszary na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie produkcji zwierzęcej w wyżywieniu ludności kraju • wymienia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu hodowli bydła i trzody chlewnej w Polsce • wyjaśnia przyczyny spadku pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce • ocenia towarowość polskiego rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę rozwoju gospodarstw ekologicznych w Polsce
Przemysł	21.	Zmiany w polskim przemyśle	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia funkcje przemysłu • dokonuje podziału przemysłu na sekcje i działy • wymienia czynniki lokalizacji zakładów przemysłowych w Polsce • opisuje na wybranych przykładach czynniki lokalizacji przemysłu • opisuje znaczenie inwestycji zagranicznych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia gospodarcze korzyści i społeczne skutki restrukturyzacji przemysłu • przedstawia przemiany w strukturze produkcji w Polsce • wymienia najlepiej rozwijające się obecnie działy produkcji przemysłowej w Polsce i zamieszkiwanym regionie • wymienia nazwy okręgów przemysłowych i wskazuje te okręgi na mapie Polski • wyjaśnia przyczyny największej koncentracji przemysłu na południu Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia cele tworzenia specjalnych stref ekonomicznych • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania lokalizacji okręgów przemysłowych w Polsce • omawia korzyści i negatywne skutki koncentracji przemysłu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w Polsce i w zamieszkiwanym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje przyczyny i skutki prywatyzacji oraz restrukturyzacji przemysłu w Polsce • wyjaśnia związki między lokalizacją przemysłu a warunkami naturalnymi, rynkiem zbytu, szlakami komunikacyjnymi i potencjałem ludzkim • ocenia społeczne i gospodarcze korzyści utworzenia specjalnych stref ekonomicznych • uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych działów produkcji przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę restrukturyzacji przemysłu w wybranych okręgach przemysłowych • ocenia gospodarcze korzyści i społeczne skutki restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu
	22.	Górnictwo	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „górnictwo”, „okręg przemysłowy”, „infrastruktura przemysłowa” • klasyfikuje surowce mineralne • kreśli diagramy ilustrujące wielkość wydobycia wybranych surowców mineralnych • wymienia przyczyny spadku wydobycia węgla kamiennego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy obszarów wydobywania wybranych surowców mineralnych i wskazuje te obszary na mapie Polski • odczytuje z danych statystycznych wielkość wydobycia wybranych surowców w Polsce • wyjaśnia znaczenie gospodarcze wybranych surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych • analizuje strukturę wydobycia wybranych surowców mineralnych • analizuje diagramy ilustrujące wielkość wydobycia wybranych surowców w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia zasoby surowców mineralnych w Polsce na podstawie danych statystycznych • porównuje wielkość wydobycia poszczególnych surowców mineralnych w Polsce z wielkością wydobycia w innych krajach • wykazuje potrzebę racjonalnego wykorzystania surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między lokalizacją kopalni a rozmieszczeniem zakładów przetwarzających wydobywane surowce mineralne
	23.	Energetyka	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje elektrownie • wymienia nazwy źródeł energii wykorzystywanych w Polsce • opisuje czynniki lokalizacji wybranych elektrowni w Polsce • wymienia wady i zalety poszczególnych rodzajów elektrowni 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia na podstawie różnych źródeł informacji strukturę wykorzystania źródeł energii w Polsce • odczytuje z danych statystycznych i diagramów wielkość produkcji energii elektrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki dominacji energetyki cieplnej w Polsce • opisuje wykorzystanie wód płynących do produkcji energii elektrycznej w Polsce • wykazuje korzyści z wykorzystywania 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni w Polsce i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje korzyści z wykorzystywania alternatywnych źródeł energii

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy alternatywnych źródeł energii wykorzystywanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni wymienia nazwy wybranych elektrowni ciepłych i wodnych oraz wskazuje te elektrownie na gospodarczej mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> niekonwencjonalnych źródeł energii w Polsce przedstawia i ocenia wpływ przemysłu energetycznego na stan środowiska przyrodniczego Polski 		
Usługi	24.	Usługi i transport lądowy	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „usługi”, „komunikacja”, „transport”, „obwodnica” klasyfikuje usługi wymienia nazwy usług rozwijających się w zamieszkiwanym regionie wymienia przykłady działów usług rozwijających się i zanikających rozdziela rodzaje transportu wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu lądowego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje znaczenie usług we współczesnej gospodarce Polski i swojego regionu opisuje znaczenie poszczególnych działów transportu lądowego w gospodarce kraju i swojego regionu uzasadnia konieczność modernizacji transportu lądowego w Polsce opisuje przestrzenne zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej i dróg kołowych w Polsce wymienia przyczyny wzrostu znaczenia transportu samochodowego i przesyłowego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zmiany na rynku usług w Polsce wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług w Polsce i zamieszkiwanym regionie wyjaśnia zróżnicowanie gęstości oraz jakości sieci transportu samochodowego i kolejowego w Polsce na podstawie map tematycznych i danych statystycznych wyjaśnia potrzebę budowy nowoczesnych autostrad 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie usług w tworzeniu PKB analizuje przewóz ładunków i pasażerów w Polsce według rodzajów transportu opisuje bariery rozwoju transportu samochodowego i kolejowego w Polsce wykazuje wpływ gęstości oraz jakości sieci dróg kołowych i kolejowych na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między rozwojem gospodarczym a usługami
	25.	Transport wodny i lotniczy	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „nośność”, „ładunki masowe” wymienia nazwy morskich handlowych i pasażerskich portów w Polsce i wskazuje te porty na mapie Polski wymienia nazwy głównych szlaków transportu śródlądowego i wskazuje je na mapie Polski wymienia nazwy polskich miast mających swoje lotniska i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego w gospodarce kraju wymienia cechy transportu wodnego i lotniczego przedstawia wielkość polskiej floty transportowej na podstawie danych statystycznych wyjaśnia przyczyny szybkiego rozwoju transportu lotniczego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wady i zalety transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego omawia znaczenie kanałów śródlądowych w Polsce charakteryzuje handlowe porty morskie w Polsce ze względu na wielkość przeładunków wykazuje wpływ transportu wodnego i lotniczego na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> omawia na przykładach znaczenie transportu morskiego, śródlądowego i lotniczego w Polsce omawia międzynarodowy ruch pasażerski w polskich portach morskich 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje odległości oraz koszty przewozu towarów i pasażerów różnymi środkami transportu w Polsce
	26.	Łączność	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje usług, które obejmuje łączność wymienia czynniki wpływające na rozwój telefonii komórkowej i internetu w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie łączności w gospodarce Polski i swojego regionu określa przyczyny dynamicznego rozwoju internetu i telefonii komórkowej w Polsce porównuje liczbę abonentów telefonicznych w Polsce z liczbą abonentów w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje na podstawie danych statystycznych i mapy poziom rozwoju internetu i telefonii komórkowej w Polsce na tle wybranych krajów Europy 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ internetu i telefonii komórkowej na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej ocenia dostęp do internetu w swoim województwie i wybranych województwach ocenia przyczyny i skutki rozwoju technologii informacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między rozwojem gospodarczym a łącznością

				<ul style="list-style-type: none"> • porównuje liczbę użytkowników internetu w Polsce z liczbą użytkowników internetu w innych krajach Europy 			
	27.	Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „turystyka”, „walory turystyczne”, „infrastruktura turystyczna” • klasyfikuje turystykę ze względu na cel wyjazdów • wyjaśnia przyczyny wzrostu ruchu turystycznego po 1989 roku • wymienia przykłady walorów turystycznych Polski • wymienia atrakcje turystyczne wybranego regionu turystycznego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie turystyki w gospodarce Polski i swojego regionu • wyjaśnia przyczyny rozwoju turystyki w Polsce • wymienia cele przyjazdów turystów zagranicznych do Polski • wymienia nazwy regionów oraz ośrodków turystycznych o wysokich walorach turystycznych i wskazuje je na mapie Polski • opisuje polskie obiekty znajdujące się na Liście światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy regionów najczęściej odwiedzanych przez Polaków i wskazuje te regiony na mapie świata 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje ruch turystyczny w Polsce na podstawie danych statystycznych • porównuje przyjazdy turystów i wpływy z turystyki w Polsce i wybranych krajach Europy • wykazuje na przykładach walory przyrodnicze i kulturowe Polski na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej • przedstawia przyczyny turystyki zagranicznej Polaków 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie rozbudowy infrastruktury turystycznej dla rozwoju turystyki w Polsce • ocenia walory turystyczne wybranych regionów Polski • wyjaśnia znaczenie turystyki krajowej jako źródła dochodu regionu i państwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje potrzebę ochrony walorów turystycznych
	28.	Handel zagraniczny	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „handel zagraniczny”, „import”, „eksport”, „saldo bilansu handlu zagranicznego” • wymienia przykłady towarów pochodzących z importu, z których korzysta w życiu codziennym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie handlu zagranicznego dla gospodarki Polski • wykazuje korzyści handlu zagranicznego • wymienia nazwy państw będących głównymi partnerami handlowymi Polski i wskazuje je na mapie politycznej świata • wymienia nazwy towarów eksportowanych z Polski • wymienia nazwy towarów importowanych do Polski • wyjaśnia przyczyny ujemnego salda bilansu handlu zagranicznego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia na podstawie danych statystycznych bilans handlu zagranicznego Polski • opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę towarową handlu zagranicznego • ocenia znaczenie handlu zagranicznego w życiu codziennym 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje dane liczbowe dotyczące bilansu handlu zagranicznego Polski w ostatnich latach i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposoby uzyskania przez Polskę dodatniego bilansu handlowego
egradacja ochrona środowiska	29.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów „utyliczacja”, „rekultywacja” • wymienia nazwy źródeł zanieczyszczenia powietrza w Polsce • wymienia sposoby ograniczenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny powstawania kwaśnych opadów • wyjaśnia znaczenie segregacji śmieci • opisuje zagrożenia wynikające ze składowania śmieci 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje skutki kwaśnych opadów • wyjaśnia przyczyny poprawy stanu czystości wód w Polsce w ostatnich latach • opisuje zróżnicowanie regionalne zanieczyszczenia środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego w Polsce • proponuje sposoby zmniejszenia zanieczyszczenia środowiska odpadami wytwarzanymi przez 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego we własnym regionie

Charakterystyka przyrodniczego			<ul style="list-style-type: none"> emisji gazów i pyłów do atmosfery w Polsce wymienia źródła wytwarzania odpadów wymienia źródła zanieczyszczania wód 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje klasy czystości wód w Polsce wyjaśnia uwarunkowania zmniejszenia zanieczyszczenia wód w Polsce 	przyrodniczego w Polsce	człowieka	
	30.	Ochrona środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela formy ochrony przyrody w Polsce rozpoznaje i wymienia nazwy gatunków roślin i zwierząt prawnie chronionych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy parków narodowych w Polsce i wskazuje je na mapie Polski podjmuje działania na rzecz ochrony przyrody we własnym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zadania form prawnej ochrony przyrody opisuje osobliwości wybranych parków narodowych opisuje cele programu „Człowiek i Biosfera” 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej roślin i zwierząt uzasadnia konieczność ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce wymienia polskie organizacje działające na rzecz ochrony przyrody i opisuje ich zadania 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego w Polsce i we własnym regionie wyjaśnia znaczenie współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody
Charakterystyka regionów w przyrodniczo geograficznych Polski	31.	Pobrzeża	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy i wskazuje główne regiony geograficzne na mapie ogólnogeograficznej Polski wymienia nazwy regionów geograficznych pobrzeży i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy najważniejszych miast pobrzeży i wskazuje je na mapie Polski wymienia atrakcje turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie pobrzeży opisuje elementy krajobrazu pobrzeży opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pobrzeży oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi charakteryzuje wybrane miasta pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze głównych regionów geograficznych pobrzeży wyjaśnia genezę Mierzei Wiślanej i Żuław Wiślanych opisuje genezę wybrzeża klifowego opisuje krajobraz Żuław Wiślanych oraz gospodarcze wykorzystanie tego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni pobrzeży wykazuje związki między cechami gospodarki pobrzeży a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie pasa pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pobrzeży
	32.	Pojezierza	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych pojezierzy i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu pojezierzy wymienia nazwy największych kompleksów leśnych pojezierzy i wskazuje te kompleksy na mapie określa walory obszarów leśnych pojezierzy określa atrakcje turystyczne pasa pojezierzy wymienia nazwy najważniejszych miast pojezierzy i wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie pojezierzy omawia cechy krajobrazu młodogłacjalnego opisuje cechy klimatu pojezierzy na podstawie klimatogramów opisuje gleby pojezierzy wymienia nazwy surowców mineralnych występujących na pojezierzach charakteryzuje główne miasta pojezierzy opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki pojezierzy oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze pojezierzy wyjaśnia mechanizm powstawania cienia opadowego i jego wpływ na klimat pojezierzy przedstawia wpływ warunków naturalnych na rozwój turystyki w pasie pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze pojezierzy wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu w pasie pojezierzy wykazuje związki między cechami gospodarki pojezierzy a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pojezierzy
	33.	Niziny	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju

	Środkowopolskie	<p>geograficznych Nizin Środkowopolskich i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy elementów krajobrazu nizin wymienia nazwy największych kompleksów leśnych nizin i wskazuje je na mapie wymienia walory przyrodnicze parków narodowych położonych na nizinach wymienia nazwy miast Nizin Środkowopolskich i wskazuje te miasta na mapie Polski określa atrakcje turystyczne Nizin Środkowopolskich 	<p>ogólnogeograficznej Polski położenie Nizin Środkowopolskich</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia cechy krajobrazu starogłacialnego opisuje cechy klimatu nizin na podstawie klimatogramów charakteryzuje główne miasta Nizin Środkowopolskich uzasadnia, że Warszawa jest ważnym ośrodkiem gospodarczym wymienia nazwy surowców mineralnych występujących na nizinach i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej rejonu ich występowania opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Nizin Środkowopolskich oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<p>map tematycznych środowisko przyrodnicze Nizin Środkowopolskich</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje warunki glebowe na nizinach wyjaśnia przyczyny letnich wezbrań na Odrze wyjaśnia uwarunkowania sadownictwa na nizinach przedstawia rolę Warszawy w rozwoju gospodarczym Polski 	<p>rzeźbotwórcze Nizin Środkowopolskich</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między cechami gospodarki Nizin Środkowopolskich a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie nizin 	<p>gospodarczego Nizin Środkowopolskich</p>
34.	Wyżyny	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych wyżyn i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu wyżyn wymienia nazwy form krasowych występujących na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej wymienia nazwy najważniejszych miast Wyżyn Polskich i wskazuje te miasta na mapie Polski określa atrakcje turystyczne Wyżyn Polskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie wyżyn opisuje uwarunkowania rozwoju przemysłu na Wyżynie Śląskiej opisuje atrakcje przyrodnicze i kulturowe Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej charakteryzuje warunki klimatyczno-glebowe Wyżyny Sandomierskiej opisuje atrakcje turystyczne Wyżyny Kieleckiej przedstawia cechy krajobrazu Wyżyny Lubelskiej i Rostocza charakteryzuje wybrane miasta wyżyn opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki pasa wyżyn oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze wyżyn opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na krajobraz Wyżyny Śląskiej omawia związki między wydobyciem surowców mineralnych a lokalizacją przemysłu w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym przedstawia genezę rzeźby powierzchni Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej opisuje genezę rzeźby powierzchni Wyżyny Małopolskiej wyjaśnia genezę wąwozów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni wyżyn wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu Wyżyn Polskich na podstawie map tematycznych wykazuje związki między cechami gospodarki Wyżyn Polskich a warunkami przyrodniczymi wykazuje negatywny wpływ koncentracji ludności i przemysłu na środowisko przyrodnicze Wyżyny Śląskiej wykazuje zróżnicowanie rzeźby powierzchni Wyżyny Małopolskiej projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie wyżyn 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Wyżyn Polskich proponuje sposoby zagospodarowania terenów zdegradowanych na skutek działalności gospodarczej człowieka
35.	Kotliny Podkarpackie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych kotlin i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Kotlin Podkarpackich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę Kotlin Podkarpackich wyjaśnia rolę rzek 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Kotlin Podkarpackich

		<p>Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy elementów krajobrazu Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy głównych form terenu Kotliny Podkarpackich wymienia nazwy kompleksów leśnych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te kompleksy na mapie Polski omawia atrakcje turystyczne Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy najważniejszych miast Kotlin Podkarpackich i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje klimat Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Kotlinach Podkarpackich i wskazuje rejony ich wydobycia na mapie ogólnogeograficznej Polski opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki kotlin oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi przedstawia funkcje Krakowa jako centrum kulturowego Polski 	<p>w kształtowaniu krajobrazu Kotlin Podkarpackich</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze kotlin charakteryzuje gleby Kotlin Podkarpackich wyjaśnia znaczenie szlaków handlowych w Kotlinach Podkarpackich 	<p>powierzchni kotlin</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje uwarunkowania powstania złóż surowców mineralnych Kotlin Podkarpackich wykazuje związki między cechami gospodarki Kotlin Podkarpackich a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Kotlin Podkarpackich 	
36.	Karpaty	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych Karpat i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu Karpat wymienia atrakcje turystyczne Karpat wymienia nazwy najważniejszych miast Karpat oraz wskazuje te miasta na mapie ogólnogeograficznej uzasadnia atrakcyjność turystyczną Tatr wymienia nazwy ośrodków turystycznych Karpat i wskazuje te ośrodki na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie Karpat wyróżnia Karpaty Zewnętrzne i Karpaty Wewnętrzne i wskazuje je na mapie Polski opisuje położenie Tatr na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski omawia na podstawie map klimatycznych i klimatogramów cechy klimatu górskiego przedstawia walory turystyczne Tatr opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi przedstawia funkcje i znaczenie Zakopanego w rozwoju regionu 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Karpat opisuje klimat i wody Karpat Wewnętrznych ukazuje zróżnicowanie krajobrazu Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych opisuje na podstawie ilustracji cechy rzeźby wysokogórskiej Tatr charakteryzuje poszczególne piętra klimatyczno-roślinne Tatr wykazuje konieczność tworzenia parków narodowych na terenie Karpat 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni Karpat ukazuje zależności między budową geologiczną i cechami rzeźby Tatr wykazuje związki między cechami gospodarki Karpat a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Karpat 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Karpat
37.	Sudety	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów geograficznych Sudetów i wskazuje je na ogólnogeograficznej mapie Polski wymienia nazwy elementów krajobrazu Sudetów wymienia nazwy miast Sudetów i wskazuje je na mapie Polski opisuje atrakcje turystyczne Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie Sudetów na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski opisuje formy krajobrazu Sudetów opisuje na podstawie map tematycznych cechy krajobrazu Sudetów omawia funkcje i znaczenie Karpacza w regionie wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Sudetach i wskazuje rejony 	<ul style="list-style-type: none"> omawia proces powstawania Sudetów wyjaśnia genezę rzeźby Sudetów charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze Sudetów charakteryzuje Karkonosze opisuje zagrożenia środowiska przyrodniczego powstające w wyniku działalności gospodarczej człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ wewnętrznych i zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na rzeźbę powierzchni Sudetów wykazuje związki między cechami gospodarki Sudetów a warunkami przyrodniczymi projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych i tematycznych trasę podróży po wybranym fragmencie Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Sudetów

				<p>ich występowania na mapie ogólnogeograficznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Sudetów oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi 			
	38.	Mój region, moja mała ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwę regionu geograficznego, w którym mieszka i wskazuje go na ogólnogeograficznej mapie Polski • przedstawia źródła informacji o swoim regionie • omawia tradycje regionu zamieszkania • odczytuje dane statystyczne dotyczące zagadnień m.in. społecznych i gospodarczych swojego regionu • opisuje atrakcje turystyczne regionu zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski położenie swojego regionu • wymienia przykłady wykorzystania skał w różnych dziedzinach życia człowieka • wymienia główne rodzaje zasobów własnego regionu geograficznego: lasów, wód, gleb, surowców mineralnych oraz, korzystając z mapy, opisuje ich rozmieszczenie • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki własnego regionu geograficznego oraz ich związek z warunkami przyrodniczymi • określa znaczenie gospodarcze zasobów naturalnych własnego regionu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle we własnym regionie oraz wskazuje najlepiej rozwijające się obecnie działy produkcji przemysłowej • wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług we własnym regionie • przedstawia w formie prezentacji multimedialnej walory turystyczne własnego regionu geograficznego ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map tematycznych środowisko geograficzne własnego regionu (również na podstawie obserwacji terenowych) • rozpoznaje główne rodzaje skał występujących we własnym regionie i wskazuje na mapie najważniejsze obszary ich występowania • charakteryzuje na podstawie map tematycznych zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice czynnikami przyrodniczymi • wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego własnego regionu geograficznego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki i możliwości produkcji rolnej i przemysłowej w regionie zamieszkania • analizuje, porównuje, ocenia rozmieszczenie i wielkość miast w zamieszkiwanym regionie • wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności we własnym regionie • opisuje formy ochrony środowiska przyrodniczego oraz proponuje konkretne działania na rzecz jego ochrony we własnym regionie • projektuje i opisuje na podstawie różnych źródeł (także własnych obserwacji terenowych) trasę wycieczki po zamieszkiwanym regionie, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe tego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje indywidualne cechy swojego regionu
Polska w świecie	39.	Miejsce Polski w świecie	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy światowych organizacji politycznych i gospodarczych, których członkiem jest Polska • wymienia przykłady międzynarodowej współpracy Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia korzyści wynikające z przynależności Polski do międzynarodowych organizacji • przedstawia na podstawie danych statystycznych miejsce Polski w gospodarce światowej • wymienia nazwy euroregionów 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zadania, które realizuje Polska w ramach międzynarodowych organizacji • przedstawia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje potrzebę współpracy Polski z innymi krajami i udziału w różnych organizacjach międzynarodowych • ocenia skutki integracji Polski ze strukturami Unii Europejskiej i NATO 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrany euroregion

			i wskazuje je na mapie politycznej Europy			
--	--	--	---	--	--	--

